

บทบาทของการเป็นครูในศตวรรษที่ 21 ตามแนวพระพุทธศาสนา

: จักรีย์ บางประเสริฐ*

บทคัดย่อ

การเปลี่ยนแปลงศตวรรษที่ 21 ครูต้องมีการปรับตัว และพัฒนาตนเองให้ก้าวทันยุคสมัย ก้าวเข้าสู่การเปลี่ยนแปลง ต้องมุ่งเน้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ การปฏิบัติ และการสร้างแรงบันดาลใจไปพร้อมกัน โดยจะไม่เป็นผู้รับ ต้องให้ผู้เรียนเป็นเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติและแสดงออกด้วยตนเอง ซึ่งครูไทยในอนาคตต้องมีทักษะทางด้าน ความรู้ในเรื่องที่สอนเป็นอย่างดี มีทักษะการใช้เทคโนโลยี เข้าใจแนวคิดผู้เรียนสามารถจัดกิจกรรมให้เชื่อมโยงผู้เรียน มีบทบาทในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ มีทักษะการสื่อสาร เป็นนักออกแบบสร้างสรรค์กิจกรรมการเรียนรู้ และมีมุทิตาจิตต่อนักเรียน ในทางพระพุทธศาสนา ก็ได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับครูไว้ว่า ครูที่ดี ที่ควรยกย่องนั้นควรเป็นครูที่น่ารัก น่าเคารพ น่าเจริญใจ รู้จักพูดให้ได้ผล อดทนต่อถ้อยคำ แกล้งเรื่อง ล้าลึกได้ และไม่ชักนำในเรื่องที่ไม่สมควร

คำสำคัญ : 1. บทบาทครู 2. ศตวรรษที่ 21
3. หลักพระพุทธศาสนา

Abstract

The changes in the 21st century,

teachers need to adjust and develop yourself to keep pace with the times, steps into change, and must focus on the students to learn, practice and inspire along the way. Students are not just passive learning anymore, but they have to what so called learning by doing and pursuit knowledge by themselves. In next time Thai teachers have skills, content, computer integration, constructionist, connectivity, collaboration, communication, creativity and caring. In Buddhism said with teachers that; lovable, estimable, adorable, being a counselor, being a patient listener, able to deliver deep discourses and never exhorting groundlessly.

Key words : 1. Roles of Teacher 2. 21st Century 3. Buddhism

บทนำ

สังคมไทยในอดีต บุคคลที่มีความรู้ ความสามารถมีประสบการณ์ที่ได้สั่งสมมา

* อาจารย์ประจำหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษ, (E-mail : Chbangprasert2528@gmail.com)

ตลอดชีวิต จะทำหน้าที่เป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ โดยไม่เน้นค่าตอบแทน หรือผลประโยชน์ ดังนั้น ผู้ที่ทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้ดังกล่าว เรียกว่า ครูในสมัยก่อน ครูเป็นผู้ที่มีความรู้ประสบการณ์ จะทำหน้าที่ถ่ายทอดหลากหลายสาขา เช่น ผู้ถ่ายทอดดนตรี ก็จะถูกเรียกว่า ครูดนตรี ผู้ถ่ายทอดศิลปะป้องกันตัวก็ถูกเรียกว่า ครูมวย สมัยก่อนผู้คนโดยทั่วไปยอมรับและให้เกียรติว่า ครูเป็นผู้มีพระคุณเป็น ปุชนิยบุคคล เป็นผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ สร้างความเป็นคน อบรมบ่มนิสัย สั่งสอนศิษย์ให้เป็นคนดีมีศีลธรรม ทำให้สังคมน่าอยู่สงบสุข จึงนับว่า ครูมีบทบาทสำคัญยิ่งในการสร้างความเจริญ (ประภา ธาณรัตน์, ม.ป.ป. : 120)

ในศตวรรษที่ 21 ครูต้องปรับตัวให้เข้ากับการเรียนรู้ให้เท่าทันยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลง จึงทำให้วิธีการเรียนการสอนและสื่อการสอนเปลี่ยนแปลงไป ครูจะใช้วิธีการสอนแบบเดิมที่มีครูเป็นบุคคลสำคัญ (Teacher – centered Approach) คือการถ่ายทอดความรู้ ความจำ จากครูสู่นักเรียน แบบที่เคยทำมาในอดีตไม่ได้ (วัลนิภา ฉลากบาง, 2559 : 125) โดยเฉพาะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ที่เข้ามามีบทบาทอย่างมาก ในวงการศึกษทั้งในปัจจุบันและอนาคต เพื่อให้สามารถชี้แนะและส่งเสริมให้นักเรียนเรียนรู้ได้ด้วยตนเองตลอดเวลา นอกจากนี้ ครูในอนาคตยังต้องมีความรู้จริงในเรื่องที่สอน และต้องมีเทคนิควิธีการให้นักเรียนสร้างองค์ความรู้จากประสบการณ์รวมทั้งจัดกิจกรรมเชื่อมโยงความรู้จากแหล่งเรียนรู้ภายนอก ฝึกให้นักเรียนทำงานเป็นทีม (Team work) เป็นนักออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสม จัดสภาพแวดล้อมให้อื้อต่อการเรียนรู้ ต้องมุ่งมั่นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้

การปฏิบัติ และการสร้างแรงบันดาลใจไปพร้อมกัน โดยจะไม่เป็นผู้รับ (Passive learning) ต้องให้ผู้เรียนเป็นเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติและแสดงออกด้วยตนเอง (Active learning) ทั้งนี้ การเรียนการสอนดังกล่าวจะสัมฤทธิ์ผลได้ (นพพร ชลารักษ์, 2558 : 64)

บทบาทของครู

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ได้อธิบายคำว่า ครู มาจากรากศัพท์ บาลีว่า ครู – ครู หรือจากภาษาสันสกฤตว่า ครู ซึ่งเป็นคำนาม แปลว่า ผู้สั่งสอนศิษย์หรือผู้ถ่ายทอดความรู้ให้แก่ลูกศิษย์ (คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2542 : 1) บทบาทหน้าที่ของครู มีการปรับเปลี่ยนไปตามยุคตามสมัย เพื่อให้ทันสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปโดยเฉพาะในยุคปัจจุบันเป็นยุคแห่งเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารที่ทันสมัย มีความก้าวหน้า และสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้มากและรวดเร็วขึ้น ดังนั้น ครูจึงจำเป็นต้องปรับตัวให้พร้อมและพัฒนาตนเองให้ทันยุคที่เปลี่ยนไป อีกทั้งต้องมีความกระตือรือร้นที่จะพัฒนาด้านทักษะวิทยาการให้ทันสมัยเพื่อให้เกิดการเรียนรู้เทคนิควิธีการเรียน การสอนแบบใหม่ ๆ ที่มีประสิทธิภาพ ครูมีบทบาทและความสำคัญอย่างยิ่งในฐานะผู้ให้การศึกษาของชาติ เป็นผู้ที่กำหนดอนาคตของชาติ ชาติใดก็ตามที่ได้ครูมีความรู้ เป็นคนเก่ง เป็นคนเสียสละ ตั้งใจทำงานเพื่อประโยชน์ของผู้เรียน ชาตินั้นได้พลเมืองที่เก่ง ฉลาด และมีความสามารถที่จะแข่งขันในโลกได้ (รุ่ง แก้วแดง, 2543 : 130) ดังนั้น บทบาทหน้าที่ของครู ตามที่ยนต์ ชุ่มจิต ได้สรุปไว้ว่า

T (Teaching) การสอน หมายถึง การอบรมสั่งสอนศิษย์ให้มีความรู้ ความสามารถในการท้งหลายท้งปวง ซึ่งถือว่าเป็นงานหลักของครูทุกคนทุกระดับชั้นที่สอน ครูต้องตั้งใจสั่งสอนศิษย์และปฏิบัติหน้าที่ของตนให้เกิดผลดีด้วยเอาใจใส่ อุทิศเวลาของตนให้แก่ศิษย์จะละทิ้งหรือทอดทิ้งหน้าที่การงานมิได้ ครูต้องถ่ายทอดวิชาความรู้โดยไม่ปิดป้องและปิดบังอำพรางไม่นำหรือยอมให้นำผลงานทางวิชาการของตนเองไปใช้ในทางที่ทุจริตหรือเป็นภัยต่อมนุษยชาติ

E (Ethics) จริยธรรม หมายถึง หน้าที่ในการอบรมจริยธรรมให้แก่นักเรียนซึ่งถือว่าเป็นหน้าที่หลักอีกประการหนึ่งนอกจากการสั่งสอนในด้านวิชาความรู้โดยทั่วไปนอกจากนี้ครูทุกคนจะต้องประพฤติปฏิบัติตนให้เป็นผู้มีจริยธรรมอันเหมาะสมอีกด้วยเพราะพฤติกรรมอันเหมาะสมที่ครูได้แสดงออกจะเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการปลูกฝังศรัทธาให้ศิษย์ได้ปฏิบัติตาม

A (Academic) วิชาการ หมายถึง ครูต้องมีความรับผิดชอบในวิชาการอยู่เสมอ กล่าวคือครูต้องเป็นนักวิชาการอยู่ตลอดเวลา เพราะอาชีพของครูต้องใช้ความรู้เป็นเครื่องมือในการประกอบอาชีพ ดังนั้นครูทุกคนต้องศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เป็นประจำ หากไม่กระทำเช่นนั้นจะทำให้ความรู้ที่ได้ศึกษาเล่าเรียนมานั้นล้าสมัยไม่ทันกับการเปลี่ยนแปลงทางวิชาการใหม่ ๆ

C (Cultural Heritage) การสืบทอดวัฒนธรรม หมายถึง ครูต้องมีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมจากคนรุ่นหนึ่งให้ตกทอดไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง หรือ รุ่นต่อไป

H (Human Relationship) มนุษย์สัมพันธ์ หมายถึง การมีมนุษยสัมพันธ์อันดีของ

ครูต่อบุคคลทั่ว ๆ ไป เพราะการมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีจะช่วยให้ครูสามารถปฏิบัติหน้าที่ของครูได้อย่างมีประสิทธิภาพ

E (Evaluation) การประเมินผล หมายถึง การประเมินผลการเรียนการสอนนักเรียนซึ่งถือว่าเป็นหน้าที่และความรับผิดชอบที่สำคัญยิ่งอีกประการหนึ่งของครูเพราะการประเมินผลการเรียนการสอนเป็นการวัดความเจริญก้าวหน้าของศิษย์ในด้านต่าง ๆ หากครูสอนแล้วไม่มีการประเมินผลหรือวัดผลครูก็จะไม่ทราบได้ว่าศิษย์มีความเจริญก้าวหน้าในด้านใดมากน้อยเพียงใด

R (Research) การวิจัย หมายถึง ครูต้องเป็นนักแก้ปัญหา เพราะการวิจัยเป็นวิธีการแก้ปัญหาและการศึกษาหาความจริง ความรู้ที่เชื่อถือได้โดยวิธี การวิจัยของครูในที่นี้ อาจจะมี ความหมายเพียงแค่นักหาสาเหตุต่าง ๆ ที่นักเรียนมีปัญหาไปจนถึงการวิจัยอย่างมีระบบในชั้นสูงก็ได้

(Service) บริการ หมายถึง การให้บริการ คือ ครูจะต้องให้บริการแก่สังคมหรือบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม (<http://www.kroobannok.com/2603>)

กล่าวโดยสรุป คือ บทบาทและหน้าที่ของครู คือหัวใจสำคัญที่จะทำให้ลูกศิษย์ประสบความสำเร็จในด้านการศึกษา หน้าที่และการงานครูที่ดีต้องทำการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ มีการพัฒนาการสอนให้สอดคล้องกับความสามารถและความสนใจของนักเรียน นอกจากนั้นต้องสามารถให้บริการการแนะแนวในด้านการเรียน การครองตน และรักษาสุขภาพอนามัย จัดทำและใช้สื่อการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งสามารถปรับหลักสูตร การเรียนการสอน

ให้สอดคล้องกับนโยบายการพัฒนาสภาพแวดล้อมของท้องถิ่นและ สถานการณ์บ้านเมืองในปัจจุบัน

คุณลักษณะของครูในศตวรรษที่ 21

ยุคสมัยจะเปลี่ยนไปอย่างไร ครูก็ยังคงสำคัญเสมอ ดังนั้น การจัดการเรียนรู้ในยุคใหม่เน้นการมีจิตวิญญาณของความเป็นครูเพียงอย่างเดียวคงไม่พอ ครูจำเป็นต้องมีทักษะและคุณสมบัติเพิ่มอีก 3 ประการ คือ ครู ต้องเข้าใจพัฒนาการตามช่วงวัยของเด็กและเข้าใจถึงการเรียนรู้ของเด็กเกิดขึ้นอย่างไร และครูต้องมีทักษะในการสอนแบบใหม่ เพื่อให้เด็กมีทักษะในศตวรรษที่ 21 และข้อสุดท้าย คือ ครูต้องมีความสามารถในการประเมินผลสำเร็จโดยคุณสมมุติที่เกิดขึ้นในเด็กแต่ละคน แล้วให้เด็กสะท้อนการเรียนรู้ตลอดเวลา(วิจารณ์พานิช, 2559: 23)ซึ่งคุณลักษณะของครูในศตวรรษที่ 21 เป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับครูไทยในอนาคต (C-Teacher) มีทักษะที่จำเป็นสำหรับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วย 8 ประการ คือ

1. C-Content หมายถึง การที่ผู้สอนต้องเป็นผู้เชี่ยวชาญเนื้อหาที่ตนรับผิดชอบในการสอน C-Content ถือเป็นลักษณะที่จำเป็นอย่างที่สุดและขาดไม่ได้สำหรับผู้สอน เพราะถึงแม้ผู้สอนจะมีทักษะ C อื่นที่เหลือทั้งหมด แต่หากขาดซึ่งความเชี่ยวชาญในเนื้อหาการสอนของตนแล้ว เป็นไปไม่ได้เลยที่ผู้เรียนจะสามารถเรียนรู้จากกิจกรรมที่เกิดขึ้นจากผู้สอนที่ไม่แม่นในเนื้อหาหรือไม่เข้าใจในสิ่งที่ตนพยายามถ่ายทอด ส่งผ่านให้แก่ผู้เรียน

2. C-Computer (ICT) Integration หมายถึง การที่ผู้สอนมีทักษะในการใช้คอมพิวเตอร์

ในการบูรณาการกับการเรียนการสอนในชั้นเรียน เหตุผลสำคัญที่ผู้สอนจำเป็นต้อง มีทักษะด้านการประยุกต์คอมพิวเตอร์เป็นเครื่องมือหนึ่งในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ นอกจากจะเป็นการติดอาวุธด้านทักษะในการใช้ ICT โดยทางอ้อมให้แก่ผู้เรียนแล้ว หากมีการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพก็ยังสามารถส่งเสริมทักษะกระบวนการคิด ของผู้เรียนได้เป็นอย่างดี

3. C-Constructionist หมายถึง การที่ผู้สอนเป็นผู้สร้างสรรค์มีความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิด Constructionism ซึ่งมุ่งเน้นว่าการเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้นั้นเป็นเรื่องภายในของตัวบุคคลจากการที่ได้ลงมือทำกิจกรรมใด ๆ ให้เกิดการสร้างสรรค์ความรู้ใหม่ที่เชื่อมโยงกับประสบการณ์หรือความรู้เดิมที่อยู่ในตัวบุคคลนั้นมาก่อน ผู้สอนที่เป็นผู้สร้างสรรค์ไม่เพียงแต่ใช้ทักษะนี้ในการพัฒนาในด้านของเนื้อหาความรู้ใหม่สำหรับผู้เรียน หากยังสามารถนำไปใช้ในการสร้างแผนการเรียนรู้ต่าง ๆ ซึ่งครอบคลุมกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเป็นผู้สร้างความรู้ขึ้นในตนเองผ่านการลงมือผลิตชิ้นงานต่าง ๆ เช่น งานศิลปะ การเขียน โปรแกรมคอมพิวเตอร์ ฯลฯ

4. C-Connectivity หมายถึง การที่ผู้สอนมีทักษะในการจัดกิจกรรมที่เชื่อมโยงระหว่างผู้เรียนด้วยกัน เพื่อนอาจารย์ทั้งในสถานศึกษาเดียวกันและต่างสถานศึกษา หรือเชื่อมโยงสถานศึกษา บ้าน และ/หรือชุมชนเข้าเป็นส่วนหนึ่งของสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้ของผู้เรียน เนื่องจากแนวคิดที่ว่า การเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้อย่างดี เมื่อสิ่งที่เรารู้มีความสัมพันธ์โดยตรงหรือเกี่ยวข้องกับความสนใจ ประสบการณ์ ความเชื่อ สังคม และวัฒนธรรมของผู้เรียน การที่ผู้สอน

สามารถเชื่อมโยงสิ่งที่ผู้เรียนเรียนรู้ในชั้นเรียน กับเพื่อน อาจารย์ในสถานศึกษา บ้าน และสังคม สภาพแวดล้อมที่ผู้เรียนเป็นส่วนหนึ่งได้มากเท่าใด ก็ย่อมทำให้ผู้เรียนเกิดการเชื่อมโยงระหว่างสิ่งที่เรียนรู้กับประสบการณ์ตรง ได้มากเท่านั้น

5. C-Collaboration หมายถึง การที่ผู้สอนมีความสามารถในการเรียนรู้แบบร่วมมือกันกับผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ กล่าวคือผู้สอนจะต้องมีทักษะในบทบาทของการเป็นโค้ช หรือ ที่ปรึกษาที่ดีในการเรียนรู้ (ส่วนใหญ่จะอยู่ในลักษณะของการเรียนรู้ด้วยตนเอง) ของผู้เรียน รวมทั้งการเป็นผู้เรียนเองในบางครั้ง ทักษะสำคัญของการเป็นโค้ชหรือที่ปรึกษาที่ดีนั้น ได้แก่ การสร้างฐานการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนเป็นระยะอย่างเหมาะสม อำนวยให้ผู้เรียนเกิดฐานการเรียนรู้ที่จะต่อยอด การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมขึ้นได้ ทั้งนี้การเรียนรู้จะเกิดขึ้นในผู้เรียนได้อย่างจำกัดหากปราศจาก ซึ่งฐานการเรียนรู้ที่เหมาะสมผู้สอน

6. C-Communication หมายถึง การที่ผู้สอนมีทักษะในการสื่อสารกับผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งมีใช่เฉพาะการพัฒนาให้เกิดทักษะของเทคนิคการสื่อสารที่ดี เช่น การอธิบายด้วยคำพูด ข้อความ ยกตัวอย่าง ฯลฯ เท่านั้น หากยังหมายรวมถึงการเลือกใช้สื่อ (Media) ที่หลากหลายที่ช่วยให้ผู้สอนสามารถส่งผ่านเนื้อหาสาระที่ต้องการจะนำเสนอ หรือสร้างสิ่งแวดล้อมที่เอื้อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองได้อย่างเหมาะสม

7. C-Creativity หมายถึง การที่ผู้สอนเป็นผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์ เพราะบทบาทของผู้สอนในยุคสมัยนี้นั้นไม่ได้มุ่งเน้นการเป็น

ผู้ป้อน/ส่งผ่านความรู้ให้กับผู้เรียนโดยตรง หากมุ่งไปสู่บทบาทของการสร้างสรรค์ ออกแบบสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้ที่เอื้อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองของผู้เรียน ผู้สอนจะได้รับการคาดหวังให้สามารถที่จะรังสรรค์กิจกรรมใหม่ๆ ต่าง ๆ ที่ส่งเสริม การเรียนรู้ของผู้เรียน

8. C-Caring หมายถึง การที่ผู้สอนจะต้องมีความมูทิตา ความรัก ความปรารถนา และความห่วงใยอย่างจริงใจแก่ผู้เรียน ในทักษะทั้งหมดที่ได้กล่าวมานั้น ทักษะ Caring นับว่าเป็นทักษะ ที่สำคัญที่สุด ทั้งนี้เพราะความมีมูทิตา รักปรารถนาดี และห่วงใยกับผู้เรียนของผู้สอนนั้น จะทำให้ผู้เรียนเกิดความเชื่อใจต่อผู้สอน ส่งผลให้เกิดสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้ในลักษณะการตื่นตัวอย่าง ผ่อนคลาย แทนความรู้สึกวิตกกังวลในสิ่งที่จะเรียนรู้ ซึ่งการตื่นตัวอย่างผ่อนคลาย ถือว่า เป็นสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมที่สุดที่จะทำให้สมองเกิดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (ถนอมพร เลาหจรัสแสง, <http://thanompo.edu.cm.u.ac.th/load/journal/50-51/Cteachers.pdf>)

กล่าวโดยสรุป คุณลักษณะของครูในศตวรรษที่ 21 คือครูในยุคที่ใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดความรู้สู่ผู้เรียน ครูจึงต้องมีความรู้กว้างไกลในเทคโนโลยี และต้องพร้อมที่จะพัฒนาให้ทันยุคสมัยตลอดเวลา ทั้งในด้านการสอน เทคโนโลยี รวมทั้งวิชาการอื่นที่เป็นภาระหน้าที่ของครู เพื่อให้ผู้เรียนได้เข้าถึงวัตถุประสงค์ของการเรียนอย่างครบถ้วน

คุณลักษณะของครูในพระพุทธศาสนา

ครูนั้นมีความสำคัญต่อสังคมเป็นอย่างมาก

คุณธรรมเป็นเสมือนหลักการสำคัญ ที่ทำให้ไว้สำหรับบุคคลหรือสังคมและผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่ครูได้น้อมนำไปปฏิบัติจนเป็นลักษณะนิสัย เพราะถ้าหากผู้มีความคุณธรรมแล้ว จะทำให้ปฏิบัติงานได้อย่างราบรื่นมีความสำเร็จในงานที่ทำเป็นคนดีของสังคมและประเทศชาติ ซึ่งลักษณะของครูที่พึงประสงค์ตามแนวคิดพระพุทธศาสนา พระธรรมปิฎก (2540 : 53-54) ได้กล่าวเกี่ยวกับหลักคำสอนหรือหลักธรรมในพุทธศาสนาที่เกี่ยวกับความเป็นครู ประกอบด้วยหลักธรรม 7 ประการ คือ

1. ปิโย น่ารัก คือ การทำตัวเป็นที่รักต่อศิษย์และบุคคลทั่วไป การที่ครูจะเป็นที่รักแก่ศิษย์ได้ ก็ควรตั้งตนอยู่ในพรหมวิหาร 4 คือ

1.1 มีเมตตา प्रारณนาตีต่อศิษย์หาทางให้ศิษย์เป็นสุขและเจริญก้าวหน้าทั้งทางด้านวิชาการและการดำเนินชีวิต คอยระวังมิให้ศิษย์ตกอยู่ในความประมาท

1.2 มีกรุณา สงสาร เอ็นดูศิษย์อยากช่วยเหลือให้พ้นจากความทุกข์ ความไม่รู้

1.3 มีมุทิตา คือ ชื่นชมยินดีเมื่อศิษย์ได้ดี และยกย่องเชิดชูให้ปรากฏเป็นการให้กำลังใจและช่วยให้เกิดความภูมิใจในตนเอง

1.4 มีอุเบกขา คือ วางตัวเป็นกลางจิตใจที่ตั้งอยู่ในความยุติธรรม ไม่ลำเอียง ไม่มีอคติ

2. ครู หมายถึง การเป็นบุคคลที่มีความหนักแน่นมั่นคง ทั้งในด้านของจิตใจที่หนักแน่นมั่นคง ที่จะดำรงตนอยู่ใน ความดีไม่หวั่นไหวไปตามอำนาจของกิเลสตัณหา และความหนักแน่นในด้านของความรอบรู้ธรรม ที่จะช่วยให้ครูมีคุณสมบัติ ดังกล่าว คือ พละ 5 ประการ ได้แก่

2.1 ศรัทธาพละ คือ มีความเชื่อในทางที่ชอบ เช่น เชื่อว่าทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว

2.2 วิริยะพละ คือ ความเพียรในทางที่ชอบ คือ เพียรเลิกละความชั่ว เพียรระวังความชั่วไม่ให้เกิดในสันดาน

2.3 สติพละ หมายถึง ความระลึกได้ มีความรู้สึกตัวในการกระทำ การพูด การคิด ให้รอบคอบ

2.4 สมาธิพละ หมายถึง ความมีใจจดจ่อแน่วแน่นมั่นคงในสิ่งที่เป็นบุญกุศล พลังสมาธินี้จะเป็นการกำลังต่อต้าน ความฟุ้งซ่านมิให้เกิดขึ้นในใจ

2.5 ปัญญาพละ หมายถึง ความรอบรู้ คือรู้ว่าอะไรดี อะไรชั่ว อะไรควรทำอะไรควรเว้น อะไรเป็นประโยชน์ และอะไรไร้ประโยชน์

3. ภาวนียो การเป็นผู้ที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นผู้มีความประพฤติดีงามควรแก่การเคารพ

4. วตตา คือ เป็นผู้มีความสามารถในการสั่งสอน เพื่อให้ศิษย์มีความรู้ความสามารถ และเป็นคนดี คือใช้ความรู้ ความสามารถไปบนทางสุจริต เป็นประโยชน์ ต่อตนเองและผู้อื่นได้ ลักษณะการสอนในหลักของพระพุทธศาสนา มี 4 ประการ คือ

4.1 สนทสนนา คือ สอนให้เข้าใจชัดเจน เห็นจริงอย่างที่ต้องการ ซึ่งจะต้องดำเนินไปตามลำดับขั้นดังนี้ คือ สอนจากสิ่งที่รู้แล้ว ไปหาสิ่งที่ยังไม่รู้ สอนจากสิ่งที่ง่ายไปหาสิ่งยาก สอนจากสิ่งที่ป็นรูปธรรมไปหาสิ่งที่ป็นนามธรรม

4.2 สมาทปนา มีการกระตุ้นเร่งเร้า เพื่อให้เกิดความกระตือรือร้นที่จะประพฤติปฏิบัติตามที่ครูสอน

4.3 สมุตเตชนา สร้างกำลังใจ เพื่อให้

ผู้เรียนเกิดความเชื่อมั่นในตนเอง กล้าคิด กล้าพูด กล้าทำ ไม่ครั้นคร้าม ต่อความยากลำบากหรืออุปสรรคใด ๆ

4.4 สมปหัสนา สร้างความเพลิดเพลินให้แก่ผู้เรียน คือมีเทคนิคในการสอนที่จะทำให้การเรียนการสอนน่าสนใจ

5. วจนกขโม เป็นผู้มีความอดทนต่อถ้อยคำโดยมีเจตนาดีเป็นที่ตั้งการอดทนต่อกริยา วาจาอันก้าวร้าวรุนแรงของ ผู้อื่นได้นั้น เป็นสัญลักษณ์ของความเข้มแข็ง

6. คมภีรณจ กถ กตดา สามารถขยายข้อความที่ยากให้ง่ายแก่การเข้าใจ การตีความในวิชาการนั้น ๆ ให้ละเอียดลึกซึ้งง่ายแก่การเข้าใจ เพราะวิชาการต่าง ๆ ที่ครูนำมาสอนนั้นล้วนเป็นเรื่องที่ผู้เรียนไม่เคยเรียนมาก่อน ครูจะต้องมีวิธีที่จะทำให้ผู้เรียนเข้าใจเรื่องยาก ๆ ได้โดยง่าย โดยวิธีการ ดังนี้คือ

6.1 แสดงจุดเด่น หัวข้อสำคัญ ๆ หรือโครงสร้างของวิชานั้น เพื่อให้ ผู้เรียนเกิดความคิดรวบยอด ก่อนที่จะอธิบาย ในรายละเอียดต่อไป

6.2 แสดงเหตุผลในวิชานั้น เช่น อธิบายจากเหตุไปสู่ผล อธิบายจากผลไปสู่สาเหตุ ยกตัวอย่างประกอบหรือ เปรียบเทียบกับเนื้อหา ของวิชาอื่นๆ ที่ใกล้เคียง

6.3 แสดงเนื้อหาที่เป็นแก่นหรือสาระสำคัญของวิชานั้น ๆ ตลอดจนชี้ให้เห็นคุณค่าในเชิงปฏิบัติ เพราะผู้เรียน จะเรียนรู้ได้ดียิ่งขึ้น ถ้าสิ่งนั้นเป็นสิ่งใกล้ตัวสามารถนำมาปฏิบัติได้

7. โนจภูจฐานะ นิโยชเชย คือ การรู้จักและแนะนำศิษย์ไปในทางถูกที่ควรหมายถึง ไม่นำศิษย์ไปในทางที่เสื่อมเสีย หรือชักชวนไปสู่อบายมุข เช่น ดื่มเหล้า สูบบุหรี่ เล่นการพนัน เที่ยวสถาน

เจริญมย์ต่าง ๆ วิธีการแนะนำศิษย์ไปใน ทาง ที่ถูกที่ควรนั้นมีอยู่ 3 ประการ คือ

7.1 คิดหาวิธี ใช้วิธีชูกำหราบ เป็นวิธีเตือนให้ศิษย์รู้สึกตัวและ ละความชั่ว กล่าวคือ เมื่อเห็นศิษย์ ประพฤติ ไปใน ทางที่ไม่ถูกไม่ควร

7.2 นคคหวิธี ใช้วิธียกย่องชมเชย เป็นการกระตุ้นส่งเสริมให้เกิดนิสัยที่ดีและป้องกัน ไม่ให้เกิดนิสัยที่ไม่ดี เมื่อใด ที่เห็นศิษย์ทำความดี ครูจะต้องยกย่องชมเชย

7.3 ฏิภูจฐานะคตวิธี ใช้วิธีกระทำ ให้เห็นเป็นตัวอย่าง ครูต้องการให้ศิษย์ประพฤติปฏิบัติอย่างไร ครูก็ต้องปฏิบัติตน เช่นนั้นให้ศิษย์ ได้เห็นเป็นตัวอย่าง

กล่าวโดยสรุป คุณลักษณะของครูในพระพุทธศาสนา คือ การดำเนินตามหลักธรรม ที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงตรัสไว้ โดยยึดหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 ประการข้างต้น ซึ่งแต่ละหัวข้อธรรมย่อมเป็นสิ่งที่ครูควรมี ควรประพฤติ นอกจากหลักกัลยาณมิตรธรรมแล้ว ยังมีอีกหลายหลักธรรม เช่น สังคหวัตถุ 4 เป็นต้น ซึ่งผู้ที่จะเป็นครูที่ดีควรศึกษาและปฏิบัติตาม

บทสรุป

การเป็นครูในศตวรรษที่ 21 ตามแนวพระพุทธศาสนา นั้น ครูจะต้องมีการพัฒนาตนเองโดยมีฐานแห่งความดีงาม กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ มีคุณธรรมจริยธรรมที่สมบูรณ์ให้เป็นที่ประจักษ์แก่ลูกศิษย์และบุคคลทั่วไป เป็นผู้ที่มีวิชาและความพร้อมแห่งความประพฤติ ดำรงตนอยู่ในกรอบแห่งความดีงามของศีลธรรม ในยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะในศตวรรษที่ 21 ครูจำเป็นต้องเป็น C-Teacher กล่าวคือ

มีความเชี่ยวชาญในการสอน มีทักษะการใช้เทคโนโลยี เป็นผู้สร้างสรรค์กิจกรรม ส่งเสริมการเรียนรู้แบบร่วมมือ เป็นนักสื่อสารโดยเฉพาะสื่อสารกับผู้เรียนได้อย่างดี มีความคิดสร้างสรรค์และรักผู้เรียน โดยเฉพาะรักผู้เรียน ถือว่าสำคัญที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับ หลักพระพุทธศาสนา ที่ได้แสดงไว้ข้างต้นว่า ลักษณะของครูที่ดีโดยยกปิโย หรือการทำตนให้เป็นที่รัก ไว้เป็นข้อแรก ซึ่งแสดงให้เห็นว่าครูในศตวรรษที่ 21 จะต้องถือปฏิบัติ คือ ต้องทำตนให้เป็นที่รักแก่ศิษย์ เมื่อศิษย์รักในตัวครู ย่อมจะเกิดการเรียนรู้อย่างตั้งใจ และทำให้กระบวนการเรียนการสอนต่อไปเป็นไปด้วยความอยากที่จะเรียน อยากที่จะรู้ ทำให้ผู้สอนและผู้เรียนสร้างบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 อย่างสมบูรณ์

บรรณานุกรม

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2542).

วิชาชีพครูในยุควิกฤต. กรุงเทพฯ : สำนักงานโครงการพิเศษเพื่อปฏิรูปการฝึกหัดครู พัฒนาครู และบุคลากรทางการศึกษา.

ถนอมพร เลหาจรัสแสง. (ม.ป.ป.). <<http://thanompo.edu.cmu.ac.th/load/journal/50-51/Cteachers.pdf>>

(สืบค้นวันที่ 22 มีนาคม 2560)

นวพร ชลารักษ์. (2558). “บทบาทของครูกับการเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21”.

วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยฟาร์อีสเทอร์น, ปีที่ 9 ฉบับที่ 1 พฤษภาคม 2558 – กรกฎาคม 2558.

ประภา ธาณีรัตน์. (ม.ป.ป.). “บทบาทครูในยุคปฏิรูปการเรียนรู้”. วารสารรามคำแหง. ปีที่ 24 ฉบับที่ 4.

พระธรรมปิฎก. (2540). ธรรมกับการศึกษาไทย. กรุงเทพฯ : มูลนิธิพุทธธรรม.

รุ่ง แก้วแดง. (2543). ปฏิวัติการศึกษาไทย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

วัลนิภา ฉลากบาง. (2559). “จิตวิญญาณความเป็นครู : คุณลักษณะสำคัญของครูมืออาชีพ”. วารสารมหาวิทยาลัยนครพนม. ปีที่ 6 ฉบับที่ 2 พฤษภาคม – สิงหาคม 2559.

วิจารณ์ พานิช. (2559). “ครูในศตวรรษที่ 21”. หนังสือพิมพ์ ข่าวสด. วันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2559 ปีที่ 25 ฉบับที่ 9197, หน้า 23.

<<http://www.kroobannok.com/2603>> (สืบค้นวันที่ 22 มีนาคม 2560)